

**ROBERT SCHUMANN ÖRNEĞİNDE DUYGU DURUM
BOZUKLUKLARININ YARATMA SÜRECİNE
YANSIMALARI**

*Reflections of Emotional Disorders to the Creation Process in the
Example of Robert Schumann*

DOI NO: 10.36442/AMADER.2021.38

**Zeynep Simge ACUNAZ EYTEMİZ¹
Ebru GÜNER CANBEY²**

Özet

Robert Schumann, Romantik Dönemin özellikle piyano ve lied dağarına sayısız müzik eseri kazandıran bir besteci olmasının yanı sıra, yaşadığı duygu durum değişikliklerinin eserlerinin yaratılış süreçlerine olan etkileri ile müzik tarihinin hem yaratıları hem kişiliği hem de özel yaşantısı ile ilginç kişiliklerinden biridir. Ailesinde yaşanan erken ölümler, ergenlik çağından itibaren sergilediği depresif tavırları tetiklemiştir. Yirmi yaşında hukuk eğitimini yarıda bırakarak konser piyanisti olmaya karar vermesinin ardından elinin sakatlanması, hassas olan ruhsal yapısını daha da olumsuz yönde etkilemiştir.

Müzik yaşantısındaki sarsıcı oluşumlar özel hayatını da etkilemiş, “sinirsel yorgunluk” olarak da açıklanabilen nevrasteni krizlerine eşi Clara Schumann büyük destek olmuştur. Evliliklerinin en mutlu dönemi, Schumann’ın en üretken dönemini de temsil etmektedir. 1840-1841 yılı içinde bir yılda yirmi yedi yeni eser yazarken, yaşadığı rahatsızlıkların arttığı 1844-1845 yıllarında yalnızca beş eserini bitirebilmiş olması duygu durumundaki değişkenlerin bestecinin yaşantısına olan etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Zamanla artan hastalığına paralel yarattığı değişik karakterler, bu karakterler arasındaki çatışmalar bazen sanrılar şeklinde eserlerinde de gözlemlenebilir hale gelmiştir.

Bu çalışmada, duygu durum bozukluklarının yaratıcılıkla ilişkilendirildiği bilimsel araştırmalar kapsamında Schumann’ın yaşadığı psikolojik rahatsızlıklar ve duygu durumuna ait bilgi ve bulguların eserlerine yansımaları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Robert Schumann, Clara Schumann, Romantik Dönem, Romantik Dönem Müziği.

¹ Öğr. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi Devlet Konservatuarı, zeynep.simge@gmail.com

² Prof., Dokuz Eylül Üniversitesi Devlet Konservatuarı, ebru.guner@deu.edu.tr

Abstract

In addition to being a composer who contributed countless musical works to the especially repertoire of piano and lied of the Romantic Period, Robert Schumann is one of the interesting personalities of the music history with both his creations, personality, and special life, with the effects of his mood changes on the creation processes of his works. Premature deaths in his family have triggered his depressive attitudes since adolescence. His hand injury after he left his law education at the age of twenty and decided to become a concert pianist, further negatively affected his already sensitive mental structure.

The shocking developments in his musical life also affected his private life, and his wife Clara Schumann was a great support to the neurasthenia crises, which can also be explained as "nervous fatigue". The happiest period of their marriage also represents Schumann's most productive period. The fact that he was able to finish only five works in 1844-1845, while he was writing twenty seven new works in a year in 1840-1841, shows the effect of mood variables on the composer's life. In parallel with his increasing illness, the different characters he created, and the conflicts between these characters became observable in his works, sometimes in the form of hallucinations.

In this study, within the scope of scientific studies that associate mood disorders with creativity, the reflections of the psychological disorders and emotional state of Schumann on his works were examined.

Keywords: Robert Schumann, Clara Schumann, Romantic Era, Romantik Era Music.

GİRİŞ

Sanatın, dinleyici ve izleyiciye, hayatın gerçeklerinden geçici olarak uzaklaşma imkânı sunarak huzur verdiği fikri genel olarak kabul edilse de bu durum özellikle sanatçılar için her zaman geçerli olmayabilir.

Sanat akılla, fikirle yürütülüyor görünse de sanatın esas kahramanı ruh olarak görülebilir. Sanatçılar, dinleyici-izleyiciden farklı olarak, sanat eserini yönlendiren kişilerdir. Eserlerine olumlu-olumsuz psikolojik durumlarını yansıtırken, aynı zamanda izleyici-dinleyicinin ruh halini de sanat eseri aracılığıyla yönlendirmiş olurlar. (Ayaydın, 2020: 10). Sanatçı, yol gösterici, yönlendiren olabilir ve bu özellikleriyle sanatçı diğer bireylere göre daha farklı bir görev üstlenir.

Sanatsal yaratıcılıkla ruhsal karmaşa sanatçı mizacının ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Bu da sanatçının hayata

karşı diğer insanlardan daha duyarlı olması ile ilgilidir (Çelik, 2010: 49).

Yaratıcılık ve duygu durum bozuklukları arasındaki bağlantı, özellikle sanat alanında sıklıkla karşımıza çıkan ve tartışılan bir konudur. Yaratıcı süreç, psikopatoloji ile de ilişkilendirilmiştir ve bilindiği üzere, tanınmış yaratıcı kişilerin birçoğu duygu durum bozukluklarına sahiptir ve çoğu bipolardır (Maçkalı, Gülöksüz ve Oral, 2013: 53). Ernest Hemingway, Winston Churchill, Theodore Roosevelt, Vincent Van Gogh ve Martin Luther bunlara örnek gösterilebilir (Andreasen, 2008: 254). Van Gogh, kısa yaşamı boyunca etkili olan ve 37 yaşındaki intiharına da etkisi olduğuna inanılan duygu durum bozukluğuna rağmen üç yüzden fazla eser üretmiştir. Martin Luther, yoğun çaresizlik dönemlerine maruz kalmış ancak bu dönemlerin hemen ardından olağan üstü enerjik dönemler yaşamıştır. *Doksan Beş Tez*'inin beklenmedik bir biçimde Protestan Reformu'nu başlatmasının ardından, Martin Luther, konumunu savunmak adına teolojik alanda yazılar yazmaya devam etmiştir (Pickering, 1974: 251). Yaratıcılık ve duygu durum bozuklukları üzerine yapılan çalışmalar, genel olarak belirli alanlardaki önemli kişiler üzerine odaklanmıştır.

Yaratıcılık ve delilik arasında iddia edilen ilişki birçokları tarafından kabul edilmesine rağmen, bu ilişkiyi akıl hastalığının romantize edilmiş hali ve orijinal çalışma için gerekli olan hayal gücü ve mizaç çeşitliliğinin yanlış anlaşılması olarak görüp reddedenler de bulunmaktadır. Duygu durum bozukluklarına sahip olan yaratıcı bireylerin bu durumdan olumlu etkilenmelerine karşıt, yıkıcı ve yaratıcılığı olumsuz etkileyen örnekler de oldukça fazladır (Acunaz Eytemiz, 2020: 2). Bu tartışma kaçınılmaz olarak devam edecektir ancak Kyaga vd. tarafından geniş bir kitle üzerinde yürütülmüş çalışmanın sonuçları, akıl hastalıklarının, özellikle de bipolar kişilik bozukluğunun, yaratıcı bireylerde oldukça etkili olduğuna dair kanıtlar sunmaktadır (2011: 3-6). Ayrıca, depresyonun bazı bireylerde yaratıcı kapasiteyi de artırabileceği öne sürülmüştür. Örneğin Sir George Pickering (1974), depresyonda olan yaratıcı bir insanın, fikirlerin gelişebileceği bir kuluçka döneminde olabileceğini, kişinin depresyon dönemini çok yaratıcı bir dönemin izleyebileceğini ifade ederken, Virginia Woolf, Marcel Proust, Charles Darwin, Florence Nightingale ve Mary Baker Eddy'yi örnek olarak göstermiştir. Bu örnekler birer anekdottur (Pickering, 1974: 251).

Araştırmacılar, akıl hastalıkları ile yaratıcılığın ailesel kalıtımının varlığını da göstermişlerdir. İzlandalı araştırmacılar, psikozu olan bireylerin yanı sıra birinci dereceden akrabalarının da, genel nüfusa oranla sanatsal ve entelektüel uğraşlarda daha fazla rol aldıklarını ortaya koymuşlardır (Karsson, 1970: 180). Harvard'lı araştırmacılar, sıradan bireyler üzerinde yaptıkları bir araştırmada, bipolar ve siklotimik bozuklukları (ruhsal durumun kronik olarak mutlulukla mutsuzluk arasında değişmesi) olan bireylerin ve normal birinci dereceden akrabalarının, kontrol grubundaki diğer kişilere göre daha yüksek yaratıcılık puanına sahip olduklarını belirtmişlerdir (Richards vd., 1988: 281-288).

Yaratıcı sanat dallarıyla uğraşan bireylerin mental problemlere sahip olmalarıyla ortaya koymuş oldukları eserlere elbette müzik alanını da dahil etmek gerekir. Trethowan (1977) 60 bestecinin yaşamlarını incelemiş, 30 bestecinin melankolik mizaçlı olduğunu, bu kişiler arasında en çok ve en belirgin şekilde duygu durum bozukluğu görüldüğünü ifade etmiştir (Akt. Maçkalı vd., 2013: 53). Bu bağlamda Romantik Dönem bestecilerinden Schumann'ın ortaya koyduğu eserler ve duygu durum bozukluklarının yaratma sürecine yansımaları araştırılmıştır.

Robert Schumann ve Duygu Durum Bozuklukları

8 Haziran 1810'da doğan Robert Schumann, Romantik dönem müziğine özellikle piyano için yazdığı kısa parçalar ve anlatımcı şarkılarıyla büyük katkı sağlamıştır.

Sanayi Devrimi sonrasında Avrupa toplumunda görülen rasyonelleşme ve şehirleşmeye tepki olarak doğan Romantik hareket, müzikte kendini kişisel ifade ve doğa aşkı temalarıyla göstermiştir. Kronolojik olarak, Romantik Dönem, Klasik Dönemin ardından gelmektedir. Müzikte Romantik Dönem (1810-1920), dinleyicinin zekasından çok duygularına hitap eden bir dönem olarak ifade edilebilir (Collisson vd., 2016: 144). Romantizm, Klasik dönem anlayışına tepki olarak Avrupa'da gelişmiş, bireysel özgürlük, gerçek olmayanın araştırıldığı, duyguların anlatımına ve öznelliğe yönelik bir akımdır (Clark vd., 2001: 455). Saray baskısı altında güçlük çeken Klasik Dönem bestecilerinin aksine, bu dönemde, besteciler, duyguları ön plana alarak, çoğunlukla özgürce eser yaratma olanağı bulmuşlardır.

Romantik dönemi anlamaya Ludwig van Beethoven (1770-1827) ile başlamak gerekir. Beethoven'ın geleceği şekillendirebilen eşsiz yaratı gücü pek çok yeniliği müzik sanatına kazandırmıştır.

Beethoven'ın kişiselliği öne çıkararak, sipariş olmaksızın yazma geleneğini başlatması Romantik dönem bestecilerine ilham olmuştur. Eserlerinin seslendirilme-sahnelenme kaygısından uzaklaşan besteciler, sanatı işlevsellik mecburiyeti olmaksızın ele alabilmiş, herhangi bir patrona bağlı çalışmak durumunda olmamalarının da etkisiyle, özgürce yaratabilmişlerdir. Kendini ifade alanında farklı arayışlara giren Romantik dönem bestecilerini Beethoven etkisinden başlayıp Wagner'in eserlerine uzanan süreçte değerlendirdiğimizde, edebi yapıtlara ve yazarlara duyulan ilgi, yazar ve şairlerle kurulan diyalogların eserlerdeki yansımaları da dikkat çeken bir diğer önemli noktadır (Kutluk, 2020: 51-52). Beethoven'ın hikayeci anlatım tarzı Liszt'e Senfonik Şiir stilinde ilham olmuştur. Berlioz'un *Symphonie Fantastique* adlı eserinin sağladığı katkının yanı sıra, bu stilin oluşmasında Beethoven etkisini de yadsınamamak gereklidir.

Müzik stillerinin de evrildiği Romantik dönem özellikle virtüözlerin devridir. Kendi de virtüöz olan çoğu dönem bestecisi bu avantajı kullanarak yazdıkları eserler ile daha fazla dinleyiciyi konserlere çekmeyi başarmışlardır (Burrows vd., 2012: 121).

Müzik hayatına konser piyanisti olma hayalleriyle başlayan Schumann ise, beklenenin aksine müzisyen bir aileden gelmemiştir. On altı yaşındayken önce babasının ölümü ve aynı ay içinde ablasının intiharı dışında sıradan bir çocukluk geçirmiş olduğu söylenebilir (Ostwald, 1985: 21). 1828'de hukuk öğrencisi olarak Leipzig Üniversitesi'ne kaydolmuş, oradan Heidelberg Üniversitesi'ne geçmiştir. 1830'da hukuk eğitiminden vazgeçerek müzisyen olmaya karar vermiş ve Leipzig'e geri dönmüştür. Annesi tarafından, istikrarlı bir yaşam sürdürebilmek için yeterli yeteneğe sahip olmadığı düşünülen Schumann buna rağmen Friedrich Wieck ile müzik eğitimine başlamıştır. Yirmi yaşında piyano çalmaya başlayan Schumann, kısa süre sonra sağ elinde meydana gelen sakatlık sonucu konser piyanisti olma hayallerine veda etmiştir (Selanik, 1996: 174-175). Bu talihsiz olayın ardından enerjisini beste yapmaya ve müzik üzerine yazılar yazmaya adanmıştır (Boran ve Şenürkmez, 2015: 186). 1834'te çıkarmaya başladığı *Yeni Müzik Dergisi*'ne (Neue Zeitschrift für Musik) yazdığı yazılarla da müziğe hizmet eden Schumann, bu sayede tanınırlığını daha da artırmıştır (Machlis ve Forney, 2003:

355). Bu dergide yazdığı eleştiri ve deneme yazıları ile dönemin önemli bestecilerinin çoğu müziğinin tanınmasına vesile olmuştur (Boran ve Şenürkmez, 2015: 186).

Hocası Friedrich Wieck ile yaptığı piyano dersleri esnasında tanıştığı F. Wieck'in piyanoda oldukça başarılı kızı Clara'ya zaman içinde âşık olmuş, Clara tarafından da karşılık bulan bu aşk maalesef F. Wieck tarafından onaylanmamıştır (Tuzkaya, 2013: 14-15). Clara ile evlenemediği dönemde sınırları yıpranan Schumann, F. Wieck'i ikna edebilmek için bir de felsefe doktorası almış, 1840 yılında Clara'yla evlenmesinin ardından, aynı yıl içinde, Clara'ya adadığı *Dichterliebe* (Şairin Aşkı) ve *Frauenliebe und Leben* (Bir Kadının Hayatı ve Aşkı) başlığını taşıyan, iki ciltte topladığı, yüzden fazla lied bestelemiştir (Boran ve Şenürkmez, 2015: 183).

Alman lied geleneği çerçevesinde yeni bir şarkı türü olan, anlatımcı şarkılar Romantik dönemde ortaya çıkmıştır. Uzun şiirler üzerine geliştirilen bu şarkılar dönemin müzik-edebiyat ilişkisine katkı sağlamıştır. Özellikle Goethe, Heine, Rückert gibi edebiyatçılar, Alman lied bestecilerini önemli ölçüde etkilemişlerdir. Schubert, lied geleneğinin öncü bestecilerindendir ve Goethe'nin *Erlkönig* (Ölüm Meleği- Azrail) şiirinden esinlendiği aynı adlı eseri dönemin en ünlü liedleri'nden bir tanesidir (Boran ve Şenürkmez, 2015: 181-183). Heine'nin şiirlerinden ilham alan Schumann'ın *Dichterliebe* (Şairin Aşkı) adlı şarkı dizisi ise yukarıda da belirtildiği üzere dönemin anlatımcı şarkılarına bir diğer örnektir (Burrows vd., 2012: 135).

Bestecilerin değişen hayalleri müziği etkilediği gibi orkestra yapısını da değiştirmiştir. Romantik Dönem orkestrası bu bağlamda çalgıların yapısı ve teknik gelişimleri ile birlikte özellikle dönemin sonuna doğru sayısal olarak da çoğalarak yüzlerce kişiden oluşan bir hale dönüşmüştür.

“Orkestranın karşısında öyle bir hava yakalıyorum ki önümde kanlı düşmanlarım bile dursa onlara yön verip hükmedebilirim, onları kuşatabilir veya geri püskürtebilirim” (Collisson vd., 2019: 169) ifadesinde bulunan Schumann ise, senfoniye orijinallik ve tazelik katarak büyük beğeni toplamasının yanı sıra, eserlerinde kullandığı edebi referanslar, programatik başlıklarla Romantik ruhun oluşmasına katkıda bulunmuştur (Collisson vd., 2019: 169).

1843 yılında Leipzig Konservatuvarı'nı kuran Mendelssohn, Schumann'a piyano ve kompozisyon öğretmenliği teklifinde bulunmuş fakat Schumann yeniden “sinirsel yorgunluk” olarak da

açıklanabilen nevrasteni krizlerinin başlaması sebebiyle Dresden'e dönmüştür. Brahms'la tanışıp dostluk kurduğu Düsseldorf'ta müzik direktörlüğü yaparken yine, yaşadığı periyodik depresyonlar sebebiyle, buradaki görevini de sonlandırmak zorunda kalmıştır. Bu dönemde işitmeyle ilgili olan halüsinasyonları artmış, aralıksız olarak duyduğu anormal seslerden şikayetçi olmaya başlamıştır (Machlis ve Forney, 2003: 356). Ayrıca, yakalandığı frengi (sifiliz) hastalığı hayatı boyunca fiziksel acı çekmesine neden olmuştur (Izbicki, 2017: 2). Zaman içinde yaşadığı bu sıkıntılar artmış ve onu intihara sürüklemiştir.

Aşırı duyarlı bir psikolojik yapıya sahip olan Schumann, zaman zaman nevrasteni krizleri geçirirken, böyle zamanlarda, eşi Clara ona destek olmuştur. Clara iyi bir piyanist ve besteci olmasının yanı sıra, Schumann'a sağladığı destekle iyi bir eş olarak da anılmaktadır (Selanik, 1996: 175-176). Çiftin bu birliktelikten sekiz çocukları dünyaya gelmiştir (Tuzkaya, 2013: 15).

Brahms, Schumann ve Chopin'in eserlerini ustalıkla yorumlamış olan Clara Schumann, Romantik Dönemin başlıca bestecileri arasında yer almaktadır. 6 yaşından itibaren babası onu Leipzig'teki birçok orkestra konserine götürmüş ve 1830-1838 yılları arasında Dresden, Berlin, Hamburg, Paris ve Viyana'daki hemen hemen her konseri dinlemesi için büyük çaba harcamıştır (www.encyclopedia.com).

Clara Wieck, 11 yaşındayken, babası Friedrich Wieck'in müzik çevresine katılmış ve zamanla, babasının öğrencisi olan Schumann'ın sağ kolu olarak onun birçok eserini seslendirmiştir. Schumann, Clara Wieck'e, müziğini önce Leipzig, Dresden, Viyana ve Paris'teki duayenlere, sonra da daha geniş bir kitleye tanıtma sorumluluğunu emanet etmiştir. Bu paylaşım sadece müzikle sınırlı kalmamış, babasının isteksizliğine karşın Schumann'la evlenen Clara, eşinin duygu durum bozuklukları sebebiyle çok büyük zorluklar yaşamıştır. Ancak buna rağmen, Schumann'ın bestelerini düzenlemiş, piyano eserlerinin prömiyerlerini gerçekleştirmiş ve tüm dünyada aranan bir hoca olmuştur (Machlis ve Forney, 2003: 375-376).

Robert Schumann ve Nörosifiliz

Schumann'ın depresif yapısı ergenlik döneminde kendini göstermeye başlamıştır. Yaşamı boyunca halisünasyonlarla baş etmek zorunda kalmış, uyku verici ve rahatlatıcı ilaçlar kullanmıştır.

Schumann'ın zihinsel ve fiziksel semptomları nörosifiliz olarak tanımlanmıştır (Izbicki, 2017: 7-8).

Treponema pallidum bakterisinin neden olduğu bir beyin veya omurilik enfeksiyonu olan nörosifiliz, genellikle kronik ve tedavi edilmeyen sifiliz hastalarında görülmektedir. Kişilik değişiklikleri, depresyon, mani, psikoz, deliryum ve demans başta olmak üzere, birçok psikiyatrik bozuklukla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple tanı koyulması oldukça zor bir hastalıktır. Bunun yanında, antibiyotik kullanımı nörosifilizin doğal gidişini değiştirmekte, hastalığın farklı klinik görünümünde ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Baş ağrısı, zayıf konsantrasyon, zihin karışıklığı, sinirlilik, depresyon, sinirlilik, bunaklık, ayak parmakları, ayak ya da bacaklarda uyuşma, anormal yürüyüş, psikoz, nöbetler, boyun sertliği, titreme, görme bozuklukları ve kas güçsüzlüğü hastalığın belirtileri ve semptomları arasındadır (Tiryaki vd., 2005: 100-103).

Schumann'ın bahsi geçen bu semptomların birçoğunu yaşamının orta ve ileri dönemlerinde günlüğüne kaydettiği bilinmektedir. Bu semptomlar yaşamının sonlarına doğru daha sık ve yoğun olarak baş göstermiştir. Schumann, yaşadığı sıkıntılar sebebiyle üretken döneminin sonuna yaklaştığını hissetmiştir. Sifiliz sebebiyle öldüğü düşünülen Schubert ile karşılaştığımızda da, Schumann'ın şikayetlerindeki farklılıkların nörosifilizi işaret ettiği düşünülmektedir (Wasielwski, 1871: 81).

Ayrıca Kay Redfield Jamison “Ateşe Dokunanlar; Manik-Depresif Hastalığı ve Sanatsal Mizaç” adlı kitabında, Schumann'la oldukça fazla ilgilenmiştir. Kitapta bahsi geçen, Schumann'ın kendisinin veya en yakınlarının kaleme aldıkları ve söylediklerinden yola çıkılarak Schumann'ın bazen manik depresif hastalıktan veya bipolar bozukluktan muzdarip olduğu oldukça açık olarak ifade edilmiştir (Jamison, 1996: 217).

“On sekizinci yaş gününden hemen önce yazdığı: “Tedirgindim fakat beni neyin tedirgin ettiğini bilmiyordum. Bana öyle geliyor ki, bir gün delireceğim.” cümleleri yaşadığı ilk şiddetli anksiyete atağının tanımıdır. “Kalbim iğrenç bir şekilde çarpıyor ve solgunlaşıyorum ... Hala hayatta olup olmadığını bilmiyordum. Sık sık ölmüş gibi hissediyorum.” cümleleri, yaşadığı duygu durum bozukluklarının bir diğer örneğidir. “Aklımı kaybediyor gibiyim. Aklım vardı ama onu kaybettiğimi düşünüyordum. Aslında delirmiştin.” cümlelerinde yine yaşadığı çalkantılı duygular ortaya konulmuştur. Bu cümleden önce Schumann parkta oturmuş,

mutlulukla bülbül seslerini dinlemektedirken, aynı gün içinde Leipzig yolunda bir anda depresifleşmiş ve hislerini bu karmaşık satırlarla ifade etmiştir (Ostwald, 1985: 36).

Schumann'ın Duygu Durum Bozukluklarının Yaratma Sürecine Yansımaları

1854 yılında Schumann, Ren Nehri'nde intihar teşebbüsünde bulunmuş ancak bir balıkçı tarafından kurtarılmıştır. Tekrar bir girişimde bulunduğu da yine engellenmiştir. Bu olayın birkaç gün sonrasında ise kendisi Eendenich Akıl Hastanesi'ne başvurmuş ve ölümüne kadar orada kalmıştır (Steinberg, 2015: 244).

Hayatını bir akıl hastanesinde noktlayan Schumann'ın normale göre farklı çalışan zihninin bestelerine mutlaka tesir ettiği düşünülmektedir; adlar, tarihler ve kendi yarattığı şifreleri notalarla harmanlayarak şaşırtıcı bir müzikal fantezi dünyası yarattığı bilinmektedir. Çocuklarına bile küçük azizlerin isimlerini veren bestecinin, çocuklarından beşinin ismi Emil, Ferdinand, Elise, Felix ve Eugene'dir (Sams, 1967: 131-134). Bestelerin ardında yatan zihni anlamak adına Schumann'ın kendisini nasıl tarif ettiği oldukça önemlidir.

İkili bir doğaya sahip olan Schumann, her şeyi isimlendirme merakı nedeniyle, aktif ve pasif olarak nitelendirdiği kendi kişiliğini de *Florestan* ve *Eusebius* olarak adlandırmıştır. *Eusebius*, hayalperest, şairane, melankolik ve sakin, *Florestan* ise sabırsız, vahşi, eleştirel ve ateşlidir. Schumann bu karakterleri yaratırken yazar Richter'in *Flegeljahre* romanındaki *Walt* ve *Vult* kardeşlerden etkilenmiştir. Bu iki karakterin yanında, *Filistinliler*'e karşı bitmek bilmeyen zihinsel mücadelesinde David olarak ünlüdür (Sams, 1967: 131-134).

Schumann, müzikte tutucu olduğuna inandığı kişilere *Filistinliler*, onlarla savaşan, içinde Berlioz, Mendelssohn, Liszt gibi bestecilerin de bulunduğu gruba ise *Davidsbundler* (Davud'un dostları) adını vermiş ve bu ismi eserlerinde de kullanmıştır. *Carnaval Op.9* başlıklı süiti, *Davidsbundler Marşı* ile son bulur. Op.6 numaralı piyano parçasının ismi ise *Davidsbundler Dansı*'dır (Selanik, 1996: 175).

Schumann'ın Aralık 1834'te bestelemeye başlayıp 1835'te tamamladığı *Carnaval Op.9*, dinleyicide, yüzeyde düzensiz görünen, farklı sesler ve ruh hallerinden oluşan bir kaleydoskop izlenimi

biraktadır. Amerikalı piyanist Jon Nakamatsu (1968-) tarafından 'organize kaos' ifadesiyle tanımlanmıştır (www.morissenegor.com). Eserde, müziğin şifresinin anahtarını veren, icra edilmesi amaçlanmayan *Sfenksler* başlıklı bir bölüm bulunmaktadır. Danslar ve karakter tasvirlerinden oluşan ve bu tasvirler arası hızlı geçişleriyle, icra esnasında büyük dikkat gerektiren *Carnaval Op.9*'un 5. bölümü *Eusebius*, Schumann'ın kendisinin içe dönük, bastırılmış, hayalperest tarafını temsil etmesi dolayısıyla önemlidir. Bir sonraki bölümde ise Schumann'ın ateşli ve aceleci yanını temsil eden *Florestan* ile karşılaşırız. Schumann'ın kendi yaşantısından birçok yansımanın bulunduğu bu eserin son bölümünde ise, yukarıda da belirtildiği üzere Romantik estetiğin amacını ilerleten hayali bir Schumann toplumu olan *Davidsbundler*'in *Filistinliler*'e karşı yürüyüşü ele alınmıştır. Bu eser, Schumann'ın ikili doğasını ve hayal dünyasında yarattığı öğeleri dışa vurduğu, bir takım simgelerle, kendince önemli konulara gönderme yapması bakımından önemlidir.

Ayrıca Schumann'ın yazdığı mektuplarda Clara için kişilik zıtlıklarını belirten *Ambrosia* ve *Beda* şeklinde iki isim kullandığı da görülmektedir (Sams, 1967: 131-134).

Schumann bir gün ansızın yatağından kalkarak *Ghost Variations* (Hayalet Varyasyonları) eserini yazmıştır. Daha önce bestelediği iki eserinde de yer alan ve çok benzer olan ruh temasını (spirit theme) ilk kez bulduğunu söyleyerek hatta bu temanın kendisine Schubert veya Mendelssohn'un hayaleti tarafından uykusunda dikte ettirildiğini iddia etmiştir. Eserin, bestecinin halüsinasyonunun bir sonucu olarak ortaya çıktığını bilmek (<https://interlude.hk>) duygu durum bozukluklarının müzik sanatındaki yaratılara etkisini anlamaya dair bir ipucu niteliğindedir.

SONUÇ

Duygu durum bozukluklarının bazı yaratıcı bireyler üzerinde olumlu etkileri olmasına karşın, bu rahatsızlıkları sebebiyle yaratıcılığı veya üretkenliği olumsuz yönde etkilenen örnekler de oldukça fazladır (Acunaz Eytemiz, 2020: 2).

Bu çalışmada Robert Schumann'ın duygu durum bozukluklarının bestecinin yaratma sürecine olumlu-olumsuz yansımaları incelenmiştir.

Schumann'ın mutlu olduğu dönemde yaratıcılığının arttığı söylenebilir. Sorunlarının hafiflediği ve mutlu hissettiği dönemlerde daha üretken olduğu bilinmektedir. Örneğin, Clara ile evli olduğu 1840 ve 1841 yılları arasındaki bir yıl içinde yirmi yedi yeni eser yazdığı bilinmektedir. Buna karşılık, sağlığının bozulmaya başladığı 1841'den 1845'e kadar yalnızca beş bestesini tamamıyla bitirebilmiştir (Machlis ve Forney, 2003: 355).

Carnaval op.9, Ghost Variations örneklerinde olduğu gibi, bestecilerin duygu durum bozukluklarını, yaşadıkları buhranları net bir şekilde yansıttıkları eserleri mevcuttur. Schumann'ın *Ghost Variations* adlı eserinde daha önce eserlerinde kullandığı bir temayı ilk defa duyduğunu iddia ederek bu temanın ona Schubert veya Mendelssohn'un hayaleti tarafından tarafından rüyasında dikte ettirildiğini iddia etmesi bu alandaki çarpıcı örneklerdendir (<https://interlude.hk>).

Carnaval op.9 örneğinde ise Schumann'ın ikili doğası *Florestan* ve *Eusebius* 'un yanı sıra, hayali ordusu *Davidsbundler* de yer almaktadır.

Freud sanatçıyı içe dönük ve nevroza yakın bir kişi olarak değerlendirmiştir (1999: 430). Eğer yaratıcılık nevrozla tetikleniyorsa, nevroz geçince sanatçı yaratamayacak mıdır? (May, 2019: 63). İyi, uyumlu insanlardan sanatçı çıkmadığı doğru mudur? Yaşanan duygu durum bozukluklarının bazı sanatçıların yaratıcılığı üstünde olumlu bir etkisi olduğu görülse de, Schumann örneğinde gördüğümüz gibi sanat ve müzik tarihindeki tüm yapıtların böyle bir dürtü güdümüyle yaratıldığı söylenemez. Bu çalışma biyografi temelli çıkarımlar ile yaratıcılık ve duygu durum bozukluğu arasında bir ilişki olabilirliğinin tanımlayıcı bulgularına yer vererek yapılacak diğer bilimsel araştırmalar ile geliştirilmesini önermektedir.

KAYNAKÇA

- Acunaz Eytemiz, Z. S. (2020). *Romantik Dönem Bestecilerinin Kişisel Dönüşüm Olasılıklarına Etken Olan Sebeplerin İncelenmesi ve Dönemin Müziğine Yansımaları*. (Sanatta Yeterlik Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Andreasen, N. C. (2008). Challenges in Studying Creativity. *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 10 (2), 251–255.

- Ayaydın, A. (2020). Psikoloji ve Sanat Etkileşimi Üzerine. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji (BEST) Dergisi*, 4(1), 8–12.
- Boran, İ. ve Şenürkmez, K. Y. (2015). *Kültürel Tarih Işığında Çoksesli Batı Müziği*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Burrows, J., Wiffen, C., Ainsley, R., Barker, D., Lutchmayer, K., Hewett, I., Wilson, A., Vallois, N., Russell, A. V. A., Nex, J., Langham-Smith, R., Thompson, S., Rees, S. ve Weeks, M. (2012). *The Complete Classical Music Guide*. Great Britain. Dorling Kindersley Limited.
- Clark, D., Staines, J., Buckley, J., Thomas, G., Blackmore, R., Kimberley, N., Kimberley, Nick, Boyden, M., Nice, D., Panetta, F., Wrigley, M., Harding, S., Jameson, M., Morris, F. J. ve Witherden, B. (2001). *Classical Music: The Rough Guide*. (J. Staines, Ed.). Rough Guides Ltd.
- Collisson, S., Chilingirian, L., O'Donovan, M., Hall, G., Hayes, M., Lankester, M., Lutchmayer, K., MCGowan, K., Ogano, K., Rashbrook, S., Reitz, C. L., Rutherford- Johnson, T., Shirley, H. ve Derham, K. (2019). *Klasik Müzik Kitabı*, (T. Göbekçin, Çev.). (1. Baskı). Alfa Yayınları.
- Çelik, F. (2010). *Sanatçılarda İki Uçlu Bozukluk ve Alkol Kullanım Bozuklukları*. (Uzmanlık Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Freud S. (1999). *Sanat ve Edebiyat*. (E Kapkın, AT Kapkın, Çev.). (1. Baskı). İstanbul: Payel Yayınevi.
- <https://interlude.hk/schumanns-final-piece-ghost-variations/> Erişim Tarihi: 09.11.2020.
- <https://www.encyclopedia.com/women/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/schumann-clara-1819-1896> Erişim Tarihi: 08.11.2020
- <https://www.morissenegor.com/musicalconversations/schumann-carnaval-1835/> (Erişim Tarihi: 22.12.2020).
- Izbicki, P. (2017). (04.11.2020) Robert Schumann's Illness and Its Effect on His Music. https://www.researchgate.net/publication/312161780_Robert_Schumanns_Illness_and_Its_Effect_on_His_Music.

- Jamison, K.R. (1996). *Touched with Fire: Manic- depressive Illness and the Artistic Temperament*. Free Press.
- Karsson, J. L. (1970). Genetic Association of Giftedness and Creativity with Schizophrenia. *Hereditas*, 177 (82), 66.
- Kutluk, F. (2020). *Beethoven*. İstanbul: H20 Kitap
- Kyaga, S., Lichtenstein, P., Boman, M., Hultman, C., Långström ve N. ve Landén, M. (2011). Creativity and Mental Disorder: Family Study of 300 000 People with Severe Mental Disorder. *British Journal of Psychiatry*, 199 (5), 373–379. <https://doi.org/10.1192/bjp.bp.110.085316>.
- Machlis, F. ve Forney, K. (2003). *The Enjoyment of Music* (Ninth Ed). W.W. Norton & Company.
- Maçkalı, Z., Gülöksüz, S. ve Oral, T. (2013). Yaratıcılık ve İki Uçlu Bozukluk. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24.
- May, R. (2019). *Yaratma Cesareti*. (A. Oysal, Çev.), (5. Baskı). Metis Yayıncılık Ltd.
- Ostwald, P. F. (1985). *Schumann: The Inner Voices of a Musical Genius*. Boston: Northeastern University Press.
- Pickering, G. (1974). *Creative Malady*. New York: Oxford University Press.
- Richards, R., Kinney, D. K., Lunde, I., Benet, M. ve Merzel, A. P. (1988). Creativity in manic–depressives, cyclothymes, their normal relatives, and control subjects. *J Abnorm Psychol*, 281(8), 97.
- Sams, E. (1967). (05.11.2020). Why Florestan and Eusebius? *The Musical Times*, Feb. 1967 (131-134). The Estate of Eric Sams. <http://ericsams.org/index.php/on-music/essays/on-schumann/104-why-florestan-and-eusebius>.
- Selanik, C. (1996). *Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni*. Doruk Yayınları.
- Steinberg, R. (2015). Robert Schumann in the psychiatric hospital at Endenich. In *Progress in Brain Research* (Vol. 216, pp. 233–275). <https://doi.org/10.1016/bs.pbr.2014.11.009>

- Tiryaki, A., Kandemir, G., Aktepe, E., Ak, İ. (2005). Farklı Klinik Görünümlerle Başvuran İki Nörosifilis Olgusu. *Klinik Psikiyatri*, 8, 100–104.
- Tuzkaya, G. (2013). *R. Schumann'ın Hayatı ve Yaratıcılığı, Op.54 Piyano Konçertosunun İncelenmesi*. (Sanatta Yeterlik Eseri Çalışması Raporu). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Wasielwski, W. J. V. (1871). *Life of Robert Schumann*. (A. L. Alger, Çev.). Boston: Oliver Ditson